

Estetisk filosofiska- fakulteten

Marie-Anne Myrstrand

Utställningar för barn på Värmlands Museum

Utvecklingen genom tre decennier

Exhibitions for children at Värmlands Museum

Changes through three decades

Idéhistoria
C-uppsats

Datum/Termin: 17-12-2010
Handledare: Conny Mithander
Examinator: Adrian Velicu
Nödnummer: X-XX XX XX

Abstract

I wanted to know how exhibitions for children has developed at Värmlands Museum, how they included children and what the exhibitions was about. Did the exhibitions say something about the contemporary history. To narrow my work down to sensible sighs I decided to focus on three decades, the 40s, 70s, and the 00s. I started to study the archives at Värmlands Museum and summarized the information about the exhibitions. Then I searched for information about the history and background of the exhibitions. I learned that there was a lot of information to write about, and that the exhibitions have changed a great deal since 1940. Now children are more in focus, they have been included and given larger space at the museum.

Innehållsförteckning

Frågeställning och Syfte.....	1
Metod, tillvägagångssätt, urval och källor.....	1
Disposition	2
Bakgrund och tidigare forskning.....	2
Utställningar på Värmlands Museum.....	3
40-tal.....	3
70-tal.....	4
2000-tal.....	7
Historien bakom utställningarna	11
Älskade författare.....	11
Traditioner.....	13
Organisationer och barns rättigheter.....	13
Förändringar.....	15
Diskussion och Slutsats.....	17
Tack.....	18
Bibliografi	19

Frågeställning och Syfte

Jag vill se hur utställningar för barn har sett ut och hur de har utvecklats. Jag vill också veta om utställningarna reflekterar samhället. Om man kan koppla utställningarna till händelser och utvecklingar i de olika epokerna.

Syftet med min undersökning är att ta reda på hur utställningar för barn på Värmlands Museum har förändrats genom tiden och om de har blivit bättre eller sämre, i den mening att barnen har varit delaktiga eller ej. Jag vill också se om utställningarna jag undersöker speglar något av sin samtid. Berättar de om några historiska händelser?

Jag tänker inte begreppsliggöra ordet barn, men när jag skriver om barn så omfattar det även unga upp till och med gymnasieålder.

Metod, tillvägagångssätt, urval och källor

Jag har valt tre nedslag i historien att jobba med, 40-talet, 70-talet och 2000-talet. Detta för att få en överblick av utställningar på Värmlands Museum genom tiden och för att det ska bli en rimlig storlek av arbetet. Jag valde att arbeta med utställningar efter 30-talet eftersom det inte finns så mycket sparat i arkivet om utställningarna innan 40-talet. Sedan kändes det logiskt att göra nedslagen med ett jämnt mellanrum för att göra undersökningen konsekvent och för att den skulle få en riktning. Det första urvalet gjorde jag utifrån boken *Värmlands Museum 1839-1989, Värmland Förre och Nu 1989*.¹ Jag valde utställningar från 40- och 70-talet som hade anknytning till barn, handlade om barn eller hade ordet barn i titeln. Urvalet av utställningar på 2000-talet gjorde jag genom att använda Värmlands Museums hemsida.² Den information jag har fått är utifrån hur mycket material det finns arkiverat från varje utställning. Jag har skrivit lite om varje utställning och sedan kopplat dem till händelser i samtiden, om det finns en sådan koppling. Jag har sedan skrivit om de samtida historiska händelserna som har påverkat utställningarna. Sedan har jag gjort en jämförelse av utställningar då och nu med egna reflektioner och sammanfattningar. Jag har haft tillgång till museets arkiv, bibliotek och fått hjälp av dem som jobbar där.

När jag refererar till arkivet på Värmlands Museum så skriver jag i vilken tidskapsel jag har funnit informationen, de tidigare utställningarna har nummer indelning medan de från 2000-talet har utställnings namnet som indelning. När jag har använt tidningsurklipp från kapslarna

---

1 Insulander, *Värmlands Museum 1839-1989, Värmland Förre och Nu 1989*. 155-159, 168-171, 176-177, 180-184

2 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/104/1/>

så har jag skrivit det i referensen också andra källor från kapslarna står skrivna efter utställnings informationen om det är en specifik källa som till exempel en insändare.

Disposition

I min uppsats beskriver jag hur de olika utställningarna på Värmlands Museum har sett ut, vad de innehållit och när de har ställts ut. Sedan har jag skrivit om historiska händelser i världen och i Sverige som har ett samband med ämnen för utställningarna. Jag har delat in den historiska delen med rubriker som passar de olika historiska områdena. Jag avslutar sedan med diskussion och slutsats.

Bakgrund och tidigare forskning

Min mentor Susanne Olsson, Enhetschef på Värmlands Museum, gav mig idén att skriva om deras utställningar. Värmlands Museums historia sträcker sig från 1839. Museet är sedan 1980 en stiftelse som drivs av Karlstads kommun, Värmlands Museiförening och Region Värmland. Museets uppdrag är att förmedla kunskap och upplevelser för alla sinnen om konst, historia och kulturarv.³ Vi går på museum och ser utställningar, men hur mycket görs för barn? Hur mycket involveras barnen i museets utställningar och vad säger utställningarna om vår historia?

Jag har sökt på Libris.se för att se om det finns liknande forskning inom mitt område. Det som jag kan se är skrivet om Värmlands Museum och dess utställningar handlar om specifika utställningar och utställare. Jag sökte med orden: Utställning, Värmlands Museum, barn och museum. Jag fann ingen titel som stämde med den vinkling jag har i min uppsats. Jag fann dock en bok *Barn och museer* av Ingrid Millbourn, hon vill inspirera till ett samarbete mellan museer, fritidspedagoger, fritidsledare och lärare, som jobbar med barn i åldrarna 7-13. Hon vill genom samarbete erövra kulturarv och att barnen ska bli delaktiga i samhället. Ämnena för samarbetet kan handla om nutid, historia, teknik med mera. Arbetet ska bestå av praktisk och teoretisk inhämtning av kunskap. Millbourns bok är ett förslag på hur man kan ändra barns ”kulturella verklighet”.⁴

---

3 Verksamhetsplan 2010, Värmlands Museum, 1

4 Millbourn, *Barn och museer*, 7

Utställningar på Värmlands Museum

Det här kapitlet handlar om utställningarna på Värmlands Museum som handlar om eller riktar sig till barn. Jag förklarar här vad det var för utställningar och vad det finns för information om de olika utställningarna i Värmlands Museums arkiv.

40-tal

4 september 1942 till 13 september *Allt för barnet*. Karlstads husmodersförening.

En utställning om dockor från 1700-1800- och 1900-talet. Även dopklänningar och dockmöbler fanns med på utställningen. Utställarna ställer sig frågan om flickor älskar dockorna lika mycket som tidigare generationer gjort. Eller om friluftsliv och sportaktiviteter har tagit överhanden, då flickor nu mera deltar i samma grad som pojkar.⁵

10 januari 1943 till 23 januari *Barnet i konsten*

Konstutställning föreställande barn. Pengarna gick till förmån för Norgehjälpen och föreningen Rädde Barnen. Pengarna var till för krigsdrabbade barn i Norge och Sverige. Utställningen var därför inte direkt för barn utan i förmån för dem.⁶

7 december 1944 till 1 januari 1945 *Karin Fryxells sagoutställning*.

Utställningen bestod av bilder från Karin Fryxells böcker. Främst ur boken om Sotlugg och Linlugg. Fryxell byggde upp landskap med dockor föreställande karaktärerna i hennes böcker. Hon hade själv tagit fotografier som ingick i utställningen, föreställande naturlandskap med hennes dockor som huvudpersoner.⁷ De hade också sagoläsning och försäljning av hennes böcker. Karin Fryxell ställde ut akvareller med julmotiv föreställande barn, änglar och madonnor och även julbonader. De var till salu och kunde köpas på museet. Det står i en annons att sagoutställningen på ”Värmlands Museum är en julgåva till stadens alla barn. Försumma inte den!”⁸

31 januari 1945 till 28 februari *600 Schweiziska barnteckningar*. Pedagogiska forskningsinstitutet i Zürich.

---

5 Kapsel 1941-1942, utställnings Nr 155

6 Kapsel 1943-1944, utställnings Nr 163

7 Kapsel 1943-1944, utställnings Nr 188. Tidningsurklipp, *Nya Wermlands Tidning*, 1944-12-08

8 Kapsel1943-1944, utställnings Nr 188. Insändare

Utställningen var för både vuxna och barn. Alla skolbarn fick gratis entré. Det anordnades en pristävling för alla barn under 12år. De fick måla en teckning eller målning. De tre vinnarna skulle få 1:a pris 5kr 2:a 3kr och 3:e 2kr. I denna utställningen fick barnen vara aktiva genom tävlingen.⁹

16 december 1945 till 6 januari 1946 *Sverige genom barnaögon*. RBK/FIB.

En utställning sammanställd av Nationalmuseum och tidningen *Folket i bild*. De årliga teckningstävlingarna som de anordnat för skolklasser har under 10 år genererat 100000 barnteckningar. Ur dessa gjordes ett urval som visades på museum runt om i Sverige. De skolklasser som var med och tävlade kunde vinna pengar avsedda till klassresor.¹⁰

18 juni 1947 till 5 oktober *Dockskåp med värmländska herrgårdsmöbler av Berith Bergström*. En utställning med dockskåp som uppskattades av ”småttingar och deras mammor och pappor.”¹¹ Den enda informationen som stod var ur ett urklipp från Värmlands folkblad.

70-tal

22 maj 1970 till 4 juli *Barnteckningar från Karlstads förskolor*.

En utställning med teckningar gjorda av barn på förskolor, daghem och fritidshem från Karlstad.¹² Barnen från ett och ett halvt till tio år har fått teckna vad de vill och låtit fantasin flöda. ”Lärarnas ökade intresse för att ge barnen större uttrycksmöjligheter och själva använda fantasin, har fått ett positivt svar.”¹³

2 december 1972 till 7 januari 1973 *Leksaker för barn och vuxna*.

En utställning med leksaker som man kan leka med och andra man kan titta på. Dockskåp och tennsoldater, skisser över lekmiljöer och mycket annat. Utställningen hade ett program med dockteater med sprattelgubbar, lekverkstad, sagostunder och föreläsning om barn och barns lekmiljö.¹⁴

2 december 1972 till 7 januari *Livets träd*. Internationell barnkonst. Rädda barnen.

---

9 Kapsel 1945-1946, utställnings Nr 190

10 Kapsel 1945-1946, utställnings Nr 205

11 Kapsel 1947-1948, utställning Nr 231. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 1947-06-27

12 Kapsel 1970, utställnings Nr 643. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 1970-05-21

13 Kapsel 1970, utställnings Nr 643 Tidningsurklipp, *Nya Wermlands Tidning*, 1970-05-22

14 Kapsel 1972, utställnings Nr 691

En utställning skapad av barn, som började i Danderyd och spred sig över hela världen. De skapade egna livsträd i form av teckningar och textilier. Utställningen var från början bara tänkt som ett lokalt skolprojekt i Danderyd och att verken skulle lottas ut. Men så blev det känt runt om kring och många länder blev intresserade och bidrog till projektet. Bilderna skildrar barns olika livsmiljöer. Vissa är harmoniska, andra visar fattigdom, krigsdrabbade länder och flyktingläger. Omedvetet har bilderna blivit symboler för barns rättigheter. Detta var en annorlunda utställning av Rädda barnen, de ville ge något istället för att alltid ta emot. De ville med denna utställningen ge en hälsning och ett budskap från barnen i världen.¹⁵

3 augusti 1975 till 31 mars *Elsa Beskow 1874-1953*. Nationalmuseum.

Det anordnades en barnens dag på museet 9 mars 1975 och samtidigt pågick en minnesutställning av Elsa Beskows sagor och teckningar. Barnen bjöds på saft av tanterna Brun, Grön och Gredelin. Det fanns också en kopia av hattstugan som barnen kunde leka i.¹⁶ Det fanns också en Nalle Puh-hörna och sagostund med Nalle Puh, som också delade ut teckningspriset. Teckningstävlingen hade haft könsroller som tema med anledning av det internationella kvinnoåret.¹⁷

29 november 1975 till 14 december *Kola, karameller och choklad*. Nordiska museets riksutställning. En utställning som handlar om konfektens ursprung, historia och utveckling i Sverige.¹⁸ Det stod inte så mycket information om utställningen eller vilken ålder den riktade sig till, men alla gillar ju sötsaker oberoende av ålder. Så jag drar slutsatsen att utställningen riktade sig till alla åldersgrupper.

29 november 1975 till 6 januari 1976 *Julutställning med botaniskt julbord, värmländsk julmat, dockskåp med mera*.¹⁹ Det fanns knappt någon information om utställningen. Det som stod var en förteckning av julmaten.

11 december 1976 till 9 januari 1977 *Julutställningar med botaniskt julbord, julmat och dockskåp*.

---

15 Kapsel 1972, utställnings Nr 692

16 Kapsel 1975, utställnings Nr 735. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 1975-03-10

17 Kapsel 1975, utställnings Nr 735. Tidningsurklipp, *Nya Wermlands Tidning*, 1975-03-10

18 Kapsel 1975, utställnings Nr 745

19 Kapsel 1975, utställnings Nr 746

Det fanns ett ur klipp som nämner att det fanns dockskåp gjorda av Berith Bergström. De skildrade julstöket och julfirandet på en gammal herrgård. Dockskåpen var placerade i barnhöjd.²⁰ Denna utställningen var liknande den som gjordes 1975, då de har nästan exakt samma titel och det var troligen samma dockskåp som ställdes ut då. I övrigt fann jag inte mycket information om dessa utställningar och det är svårt att veta hur mycket det fanns för barnen att se på.

14 maj 1977 till 5 juni *Karin Fryxell- målningar och dockor*.

Utställningen bestod av Karin Fryxells målningar och dockor som hon skapat, dockorna är huvudkaraktärerna i hennes olika barnböcker. Utställningen består dels av alster som hon ställde ut på Värmlands museum för 31 år sedan men också nyare alster från 60- och 70-tal. Dockorna var placerade lättillgängligt så att de yngsta besökarna skulle trivas.²¹ Det intryck jag får av denna utställningen är att det mer är en konstutställning för en äldre publik. Fokuset ligger inte så mycket på barnen som det gjorde i Karin Fryxells utställning 1944.

13 januari 1979 till 4 februari 1980 *Det är inte bara vi som växer*. Material av och om barn. Karlstads kommuns daghem.

Naturen sedd genom barnaögon en utställning i anslutning till det internationella barnåret 1979 i samarbete med Karlstads kommuns daghem. Utställningen är gjord av 3000 barn från Karlstads kommun som är med i barnomsorgsverksamheten. Barnen, som är från 6 månader till 12 år, har gjort konstverk med temat skogen. Det fanns också en skogsmiljö med uppstoppade djur med i utställningen. Barnen kunde komma och pyssla eller lyssna på sagor, musik eller diktläsning.²²

11 februari 1979 till 6 januari 1980 *Om och kring barn*. Västsvenska mönster-och textilkonstnärer, VMT.

1979 var det internationella barnåret. Det var 20 år sedan Förenta Nationerna antog förklaringen om barnens rättigheter. En textilutställning som är inspirerad av barn. VMT ville belysa barns situation i Sverige och i andra delar av världen.²³

---

20 Kapsel 1976, utställnings Nr 763. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 11/12-1976

21 Kapsel 1977, utställnings Nr 776. Tidningsurklipp, *Nya Wermlands Tidning*, 1977-05-14. *Karlstads Tidningen*, 1977-05-20, 1977-05-27

22 Kapsel 1, 1979, utställnings Nr 788. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 1979-01-13

23 Kapsel 2, 1979, utställnings Nr 801. Text ur utställnings materialet, Holmblom, Anna *Om och kring barn*, 1

15 december 1979 till 6 januari 1980 *Änglar och rosor*.

En utställning om bokmärken, det är Elisabeth Ralf och Kirsten Landahl som har ordnat utställningen. Bokmärken har funnits sedan 1700-talet, men det var på 1800-talet som det slog i genom. Samtidigt ställdes Berith Bergströms dockskåp ut, som visar julens förberedelser. Samma dockskåp som visats på tidigare julutställningar 1975 och 1976.²⁴

2000-tal

12 februari 2000 till 27 februari *IMPI- ett finskt flyktingbarn 1944*.

Etnologisk utställning i samarbete med Riksförbundet finska krigsbarn.

Under kriget 1939 när Finland anfölls av Sovjetunionen erbjöds de finska barnen husrum i Sverige. Det var 70 000 barn som kom till Sverige under några år. 5000 stannade. De övriga åkte tillbaka till Finland.²⁵ I denna utställningen visas bilder ur Gunilla Böners bok, *Impi från Suomussalmi*. Bilderna skildrar den svåra tiden i Finland och resan över till Sverige och det nya livet där.²⁶ Flyktingbarn är även idag ett aktuellt ämne och skolklasser blev inbjudna till utställningen för att få barnen att bli insatta.

1 juni 2000 till 1 augusti *Bilder från bruket*.

Ett antal bilder från museets konstpedagogiska verksamhet för barn. Ingen information fanns i arkivet.²⁷

18 november 2000 till 7 januari 2001 *Huller om buller*.

En utställning om lek och leksaker. Museet samlade in barns favoritleksaker. Barnen fick också berätta om varför just den leksaken är viktig i leken och hur den används. Utställningen bestod alltså av 240 barns privata leksaker. Barn och vuxna kunde se på de olika leksakerna. Berättelserna av barnen fanns att läsa i en pärm. Med denna utställningen ville man få fram att barn och vuxna tänker olika, vi har inte samma referenser. Här fick vuxna en chans att förstå barn bättre och barnen fick se andra barns leksaker.²⁸

10 mars 2001 till 16 april *Broby Grafiska*.

24 Kapsel 2, 1979, utställnings Nr 805 Tidningsurklipp, *Nya Wermlands Tidning*, 1979-12-15

25 Kapsel 2000, utställning: *IMPI- ett finskt flyktingbarn*.

26 Kapsel 2000, utställning: *IMPI- ett finskt flyktingbarn*. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 2000-02-12

27 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/123/1/>

28 Kapsel 2000, utställning: *Huller om buller*. Tidningsurklipp, *Förskolan* Nr2, 2000.

Utställning av digitala bilder av elever från Broby Grafiska i Sunne. Broby Grafiska är en skola som startade 1993. Det var från början en gymnasial utbildning men har sedan 1997 även haft eftergymnasial utbildning och högskoleutbildning som kallas Kvalificerad Yrkesutbildning.²⁹

2 februari 2002 till 1 april *Lasse Sandberg*.

Bilder för stora och små. En retrospektiv utställning i serien ”Stora värmlänningar”

Utställningen bestod främst av Lasse Sandbergs illustrationer från hans och Inger Sandbergs barnböcker. Bilderna föreställer karaktärer så som Tummen, Lilla spöket Laban, långa farbror med flera. Lasse Sandberg ställer också ut tavlor och skämtteckningar.³⁰ Det fanns också en stor modell av Lasse Sandbergs sagoslott Gomorransol. I slottet kunde barnen läsa Lasse och Inger Sandbergs böcker och det anordnades sagostunder.³¹

2 februari 2002 till 17 mars *Barns bilder inspirerade av Inger och Lasse Sandbergs böcker*.

Några skolklasser och förskolor fick vara med och tolka Lasse Sandberg. De fick göra sina versioner av konstnärens olika karaktärer. Några barnen hade gjort en modell av slottet Godmorransol. Deras versioner fick en egen avdelning på utställningen.³²

27 mars 2002 till 7 april *Påskbrevsutställning i samarbete med Nya Wermlands- Tidningen*.

En återkommande utställning.³³ Det fanns ingen information i arkivet.

18 maj 2002 till 31 augusti *Barns bilder*.³⁴ Ingen information i arkivet.

14 december 2002 till 23 februari 2003 *Broby Grafiska*.³⁵

En elevutställning med fotografi. Liknande utställning som 2001.

26 juli 2003 till 2 november *Min djuriska park*.

---

29 Kapsel 2001, utställning: *Broby Grafiska Fotoutställning*.

30 Kapsel 2002, utställning: *Lasse Sandberg för små och stora*. Tidningsurklipp, *Dagens Nyheter*, 2002-02-04

31 Kapsel 2002, utställning: *Lasse Sandberg för små och stora*. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 2002-02-02

32 Kapsel 2002, utställning: *Lasse Sandberg för små och stora*. Tidningsurklipp, *Nya Wermlands Tidning*, 2002-02-04

33 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/121/1/>

34 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/121/1/>

35 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/121/1/>

Eric Langert ställde ut sina djur skapade av skräp. Han tar skräp som han hittar och gör skulpturer föreställande djur. Han är mycket skicklig och har tidigare jobbat med att göra kulisser. Något som ska se äkta ut men ändå vara billigt. Han satsar på det estetiska. Det ska se snyggt ut.³⁶ En skola i Dottevik, Arvika får inspiration från utställningen och gör egna djurskulpturer av skrot.³⁷

11 oktober 2003 till 5 november *Berättelsen går vidare.*

En utställning av 250 gipsfigurer gjorda av barn. Bakgrunden för utställningen var ett berättarprojekt som museet anordnade. Barnen fick avbilda en person som betydligt mycket för dem, men de fick inte avbilda mamma eller pappa. Syftet med utställningen var att låta barnen minnas och att genom sina minnen berätta om de olika personerna som står barnen nära. Detta för att föra berättartraditionen vidare.³⁸

17 december 2003 till 7 januari 2004 *Foto av elever från Broby Grafiska.*

Liknande utställning som år 2001 och 2002.

4 december 2004 till 6 mars 2005 *Duger jag?*

En utställning som handlar om vilka krav unga har på sig. Man ska vara snygg, framgångsrik, få det rätta jobbet och vara bra på sport med mera. Utställningen är både en nutida utställning men även en historisk. Ideal har ju funnits länge. För att veta hur unga tänker kring ideal, krav och normer så bjöds skolklasser från mellan- och högstadiet in. Deras skulpturer och teckningar visades på olika sett i utställningen. Olika föreläsare kom till museet och diskuterade ideal och sexualisering. Museet anordnade också en paneldebatt för att se vad vuxna kan göra för att stödja ungdomar.³⁹

2005-2006 Inget specifikt för barn och unga.

2 september 2007 till 21 oktober *Alfons har landat!*

---

36 Kapsel 2003, utställning: *Min djuriska park*. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 2003-09-25

37 Kapsel 2003, utställning: *Min djuriska park*. Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 2003-10-10, *Arvika Nyheter*, 2003-11-21

38 Kapsel Berättarprojektet, utställning: *Berättelsen går vidare.*

39 Kapsel 2004, *Duger jag?*, utställning: *Duger jag?* Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 2003-12-02

Utställningen handlar om Alfons Åberg. En sagokaraktär av Gunilla Bergström. Till skillnad från andra utställningar där man måste vara försiktig med föremålen så kunde barnen härja fritt. Barnen kunde klättra, åka rutschkana och göra massor av annat roligt i Alfons värld. Det erbjöds sagostunder, då Gunilla Bergströms böcker lästes upp.⁴⁰

25 november 2007 till 13 januari 2008 *Julen är här.*

Varför firar vi jul och varför har Lucia ljus i sitt hår? Detta och mycket mer fick man svar på i utställningen. Utställningen fokuserade på vilka traditioner vi har och varför. Det fanns ett julbord om visade hur både herrgårdsfolk och fattigt folk firade jul. Bilder av Jenny Nyström fanns på väggarna och de återkommande dockskåpen av Berith Bergström som skildrar julstöket, fanns på plats.⁴¹

14 maj 2008 till 30 juni *Från folkpark till Facebook.*

En utställning gjord med initiativ av TIME-utbildningen på Älvkullegymnasiet. Hur möttes ungdomar förr, hur träffas de nu och hur kommer de att träffas i framtiden? Det ville gymnasieklassen ta reda på. Elever från TIME-utbildningen visade en utställning där historia mötte nutid, allt i de virtuella miljöernas värld.⁴² Det fanns inte mycket information i arkivet.

30 maj 2008 till 24 augusti *Giraffliv, kattskutt och spindelsmyg* -broderier av barn från fem varmländska kommuner. Barnen fick träffa Region Värmlands hemslöjds konsulenter och Värmlands Museums konstpedagoger för att lära sig mer om broderingstekniker från förr och nu. Det fanns ingen information i arkivet.⁴³

6 april 2009 till 16 april *Påskbrev*

Värmlands Museum och *Nya Wermlands-Tidningen* har i över 50 år anordnat en tävling för barnen i länet. Barnen har fått skicka in sina påskteckningar och de finaste har ställts ut på museet och barnen har fått priser. Ingen info i arkivet.⁴⁴

23 mars 2009 till 26 april *Operation: Sundsberget*

---

40 Kapsel 2007, utställning: *Alfons har landat!* Tidningsurklipp, *Värmlands Folkblad*, 2007-09-01

41 Kapsel 2007, utställning: *Julen är här.*

42 Kapsel 2008, utställning: *Från folkpark till Facebook.*

43 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/115/1/>

44 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/114/1/>

En elevutställning av Democraticentrum och Fryxellskolan i Sunne. Utställningen handlade om Förintelsen. Barnen arbetade med temat så här skulle det också ha kunnat se ut. Handlingen i utställningen var fiktiv men följde nazismens utveckling i Tyskland under Förintelsen. Det fanns ingen information i arkivet.⁴⁵

8 april 2009 till 3 maj *Magiska manteln*

En utställning som fått inspirationen från barnboken *En resa genom Islams konst*. Utställningen var för barn mellan 6-12 år och de fick se och lära sig lite om Islamsk kultur. Boken fanns att läsa på 24 olika språk och den magiska manteln fanns att låna.⁴⁶

28 november 2009 till 10 januari 2010 *Jul i vårt hus*.

Åter igen ställs Berith Bergströms dockskåp ut. Museet visar Jultraditioner och hur en tomteverkstad fungerar. Det står inte så mycket i arkivet, men jag uppfattar det som att museet upplyser om vart våra jultraditioner kommer ifrån och var de har sina ursprung.⁴⁷

21 november 2009 till 24 januari 2010 *LEK!- en allvarlig utställning*.

Utställningen bestod av ett rum där barn från 4-10 år kunde leka fritt. Det anordnades lekar och man kunde bygga kojor eller klä ut sig till prinsessor eller troll. Det var en manifestation för barns rättigheter och byggde på Astrid Lindgrens och FN:s konventioner om barns rättigheter.⁴⁸

Historien bakom utställningarna

I det här kapitlet skriver jag om den historiska bakgrund som går att koppla till de olika utställningarna och vad utställningarna sa om sin samtid. Jag har delat in utställningarnas bakgrundshistoria med olika rubriker.

Älskade författare

Karin Fryxell föddes i Stockholm 1911. Hon var verksam som konstnär, fotograf och författare, men hon drabbades av TBC och var tvungen att begränsa sitt konstnärskap. Hon hade en sommarbostad i Filipstad där hon skapade dockor som hon placerade ut i skogen och

---

45 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/114/1/>

46 Kapsel 2009A, utställning: *Magiska manteln*.

47 Kapsel 2009B, utställning: *Jul i vårt hus*.

48 Kapsel 2009B, utställning: *Lek!-en allvarlig utställning*.

sedan fotograferade. Hon började skriva sagor och skrev 14 böcker om trollen Linlugg och Sotlugg. Den första boken var färdig 1941. Hennes böcker var unika då barnböcker med foton som illustrationer var något nytt. Därför var det ingen som vågade ge ut hennes böcker och hon fick själv ge ut dem. Hennes böcker blev mycket omtyckta och hon kom att jämföras med Walt Disney. Karin blev 92år gammal och avled i Filipstad 2003.⁴⁹

Elsa Beskow föddes 1874 i Stockholm och dog 1953. 1890-95 läste hon vid Tekniska skolan, dåvarande konstfack, i Stockholm. Efter sin utbildningen jobbade hon som teckningslärarinna. Hon gav ut sin första bok, *Sagan om den lilla, lilla gumman*, 1897.⁵⁰ Elsa fokuserade på bilderna i sina böcker. Texten berättade om bilderna, och inte tvärt om. I hennes tidigaste böcker är det sparsamt med text, men i de senare får text och rim större plats. I de senare böckerna om tant brun, tant grön och tant gredelin så står texten i fokus och inte bilderna.⁵¹ Elsas bilder har förtrollat många barn och gör det fortfarande. Hennes bilder är tidlösa och finns fortfarande att köpa i våra bokaffärer.

Inger och Lasse Sandberg gav ut sin första gemensamma bok *Fåret Ullrik får medalj* 1953. De skrev ytterligare en bok som gavs ut 1955, men sen ville inget förlag ge ut deras böcker. Det var på 60-talet som de fick sitt stora genombrott. Det är främst böcker om Lilla Anna, Långa Farbrorn, Tummen och Spöket Laban som de är kända för. De har tillsammans gett ut över 100 titlar genom åren och även skrivit böcker på egen hand. Böckernas enkla illustrationer och collageteknik gör att bilderna är lättförstådda. Texterna är mycket barnvänliga och stimulerar barnen i dess utveckling av talet. Fram till mitten av 90-talet hade paret Sandberg legat på topplistan av mest utlånade författare i Sverige och deras böcker hade givits ut på 33 olika språk.⁵²

Gunilla Bergström föddes i Göteborg 1942. Hon är utbildad journalist och har jobbat på Svenska Dagbladet och Aftonbladet. Hon har sedan 1975 varit författare och illustratör på heltid. Hon skrev sin första bok 1971 och har sedan dess utgivit böcker frekvent. Hennes senaste bok heter *Alfons med styrke-säcken* och kom ut i september 2010. Gunillas mest kända karaktär är Alfons Åberg. Hon skriver om vardagliga händelser och skeden i livet, som att man är rädd för spöken när man är liten, saknar en vän, lek och bus. Hon har själv använt sig av sina två barn som inspirationskällor.⁵³

---

49 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/300/1/#>

50 Hammar, *Elsa Beskow en biografi*. 295

51 Hammar, *Elsa Beskow en biografi*. 243

52 "Möt sagolika Sandbergs", *Bok i Värmland* 2002. 4-5

53 http://www.alfons.se/fakta_gb.asp

Traditioner

Det finns inte så mycket information sparad i Värmlands Museums arkiv om julutställningarna de brukar ha, men det som står är att Berith Bergströms dockhus och miniatyrer är ett återkommande inslag i julutställningarna. Det har blivit en tradition att ställa ut dem.

Berith Bergström 1896-1979 föddes i Bosjön, en Herrgård utanför Filipstad. Hon studerade olika hantverk och började på 20-30-talet att tillverka miniatyrer föreställande herrgårdar. För sina vackra miniatyrer har hon av många fått titeln som en av ”...norra Europas största miniatyrtillverkare...”⁵⁴ År 1938 började hon sälja sina miniatyrer med produktnamnet Nolby. Försäljningen höll på till 1973.⁵⁵

En annan tradition vid Värmlands Museum är att anordna teckningstävlingar vid påsk. Det finns ingen information sparad från de utställningar som gjordes med teckningarna. I arkivet framgår endast att det är ett samarbete med *Nya Wermlands-Tidningen* och att det år 2009 hade anordnat tävlingen i 50år.⁵⁶

Organisationer och barns rättigheter

Utställningen *Leksaker för barn och vuxna* var gjord i samarbete med lekmiljörådet som bildades 1971. Deras ändamål var att se till att det fanns goda lekmiljöer och att bra och säkra lekmaterial producerades. De skulle också upplysa om vikten av lek för barn och ungas utveckling. De riktade sig främst till barn och föräldrar, kommuner, producenter och inköpare av lekmaterial. Lekmiljörådet ett forum för alla som var intresserade av barnens lek. De förde samtal mellan olika intressenter. Producenterna kunde få kontakt med arkitekter, barnpsykologer, sociologer, barnläkare med flera och föra diskussioner och idéer om barn och lek.⁵⁷

Några av utställningarna handlar om att ta emot invandrare och lära sig om deras kultur och etniska bakgrund. Detta handlar till exempel utställningarna, *IMPI- ett finskt flyktingbarn 1944* och *Magiska manteln*. Sedan andra världskriget har Sverige varit ett invandringsland med arbetskraftsinvandring från 1950-1960-talet och flykting- och anhöriginvandring från 1980. Enligt statistiska centralbyrån invandrade 102 280 personer under 2009 till Sverige, 18 517 av dem var svenska medborgare.⁵⁸ Eftersom så många invandrare kommer till Sverige måste samhället anpassa sig till dem och invandrarna måste anpassa sig till samhället.

54 <http://filipstad.ifolkmun.se/2010/07/21/berith-bergstroms-storartade-miniatyrtutstallning/> 2010-07-21

55 <http://filipstad.ifolkmun.se/2010/07/21/berith-bergstroms-storartade-miniatyrtutstallning/> 2010-07-21

56 <http://www.varmlandsmuseum.se/1/1.0.1.0/114/1/>

57 Kapsel 1979, utställnings Nr 691. Lekmiljörådet, Socialstyrelsen, Stockholm.

58 http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____231104.aspx 2010-11-03

Under 40-talet kom 70000 Finska barn till Sverige för att söka skydd undan kriget. Det var under det finska vinterkriget 1939 som barn började föras över från Finland till Sverige. De blev placerade i Svenska familjer och barnhem. I början av kriget var förflyttningarna inte en nödvändighet, men under slutet av kriget 1944 ökade transporterna av barnen en hel del då barnen mer direkt blev utsatta för kriget, epidemier och svält. Vistelsen under 1945 och 1946 bidrog också till bättre folkhälsa och försörjning för det finska folket. Många av barnen fick ett livslångt band till Sverige. Vissa barn åkte hem direkt efter freden, andra stannade kvar. Många av barnen har känt sig rotlösa och pendlar mellan Sverige och Finland.⁵⁹

Landskommittén för Norgehjälpen, eller Svenska Norgehjälpen som det kallades, bildades 1942 och avvecklades 1945. Donationerna distribuerades i samarbete med bland annat Norska Röda korset. Administrationsavgifterna bekostades av LO. Under 1942 bildades det Norgehjälpskommittéer i varje län och i de flesta kommunerna i Sverige. Svenska Norgehjälpen bidrog med, barnbespisning, livsmedel till feriekolonier, varuöverföring, kläder och skor, husgeråd, medicin och sjukhus. De bidrog också med hjälp vid större katastrofer som evakueringen av Nordnorge, då de evakuerade inte kunde försörja sig.⁶⁰

Rädda Barnen startades den 19 November 1919 i Sverige och i England sex månader tidigare. Rädda Barnen grundades av Eglantyne Jebb. Hon ville hjälpa barnen i Europa som svält på grund av handelsblockader efter första världskriget. Jebb var en av de första att använda sig av begreppet ”barnets rättigheter”.⁶¹ Den Svenska organisationen fokuserade efter första världskriget på att hjälpa de krigsdrabbade barnen och under mellankrigstiden så låg fokuset på barnen i Sverige. Efter andra världskriget såg man att fler barn behövde hjälp och fokuset låg på barn i andra delar av världen. Under 1970-talet blev Rädda Barnen en modern biståndsorganisation och bistånd började ges till barn i utvecklingsländer. Rädda Barnen har varit mycket aktiva när det gäller utvecklingen av FN:s konvention om barnets rättigheter. Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling 1989.⁶²

Förenta Nationerna, FN, bildades 1945. Då fanns det 51 medlemsländer, nu finns det 192. Så här står det i inledningen till stadgarna *Vi, de förenade nationernas folk, beslutna*

- att rädda kommande släktled undan krigets gissel, som två gånger under vår livstid tillfogat mänskligheten ousägliga lidanden,

---

59 Tarkiainen, *Finnarnas Historia I Sverige* 2. 372-374, 382

60 Ivarsson, *Svenska Norgehjälpen*. 1-2

61 <http://www.rb.se/omraddabarnen/Pages/historia.aspx>

62 <http://www.rb.se/omraddabarnen/Pages/historia.aspx>

- att ånyo betyga vår tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer
- att skapa de villkor, som äro nödvändiga för upprätthållande av rättvisa och aktning för förpliktelser, härrörande ur fördrag och andra källor till den internationella rätten, att främja sociala framsteg och bättre levnadsvillkor under större frihet.⁶³

I utställningen *LEK!-en allvarlig utställning* byggde utställningen på FN:s barnrättskonventioner. De ville med utställningen manifesteras barns rättigheter.

FNs barnrättskonvention, artikel 31 lyder enligt följande:

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.
2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.⁶⁴

FN har olika internationella år som de tillägnar olika händelser eller människor som har det svårt runt om i världen. Ett av de åren var internationella barnens år 1979. Då hade Värmlands Museum två utställningar som var tillägnat det internationella barn-året, *Det är inte bara vi som växer* och

Om och kring barn.

Förändringar

I utställningen *Allt för barnen* från 1942 finns en undran och kanske en rädsla för att barnens lek förändras. Under 1920 sprids en ny ungdomskultur i Sverige. Det blir populärt med dans och främst Jazz. Under 40-talet blir Sverige mer och mer USA-influerat. Medier som radio, film och grammfoner blir mer utbredd. De vuxna förfasas över ”Negermusiken”. Idrotten blir också mer utbredd, och är mer accepterad av de vuxna. Fotboll blir populärt under mitten av tjugotalet och flera lag etableras i Sverige.⁶⁵

Utställningen *Duger jag?* handlar om hur barn och ungdomar har krav på sig och hur de blir påverkade av media. Under 2000-talet blir det vanligare med plastikoperationer och en våg av pop- kändisar, så som Britney Spears och Christina Aguilera, börjar bli mer och mer

63 <http://www.fn.se/fn-info/om-fn/fns-historia/> 2010-05-14

64 Kapsel 2009B, utställning: *Lek!-en allvarlig utställning*.

65 Hägg, *svenskhetens Historia*. 572-574

utmanande i sin attityd och klädsel. Man ser sexuella anspelningar överallt i musikvideor, dokusåpor, tidningar och reklamer.⁶⁶ Kändisar blir retuscherade i tidningar och på omslag. Detta sänder ut fel signaler till unga och de tror att de måste banta och träna sig i samma form som kändisarna för att passa in i samhället.⁶⁷

Berättartekniken har under en tid varit på väg bort och texten har tagit mer och mer plats. I utställningen *Berättelsen* går vidare 2003, fick barn träna på att berätta något om en person de tycker om. Nu håller berättartekniken sakta på att stabilisera sig igen. Talböcker har blivit populärt och den muntliga traditionen kommer till liv.⁶⁸ Genom att bevara berättartraditionen bevarar vi också vår historia och vårt kulturarv. Genom att dokumentera och spela in personer som berättar om sitt liv och traditioner så kan vi bevara kunskap som annars skulle gå förlorad. Enligt professor Orvar Löfgren kommer vårt vinterväder år 2010 att leda till att många kommer att berätta historier om det tokiga vintervädet. Många barn kommer att få höra om den hårda vintern och hur tåg ställdes in. En bra grund för vår berättartradition.⁶⁹

Min djuriska park från 2003, var en utställning som bestod av djur byggda av återanvänt material och skräp. Konstnären Eric Langert byggde skulpturer av sådant som andra kastat bort. Miljöfrågan har varit ett hett ämne sedan 70-talet då ”den gröna vågen” kom till Sverige och det var heta diskussioner om kärnkraft och många naturrörelser var i omlopp.⁷⁰ Under 2000-talet har det varit mycket tal om växthuseffekten, naturkatastrofer och sophantering. Sophantering är en av mänsklighetens största problem och värst är det i Asien, Afrika och Latinamerika, där människor bor nära soptipporna i så kallade slumområden.⁷¹

År 2008 hade Facebook.com ca 64 miljoner användare. Sverige låg på sjundeplats på listan över flest användare.⁷² Nu ligger antalet användare på över en halv miljard enligt grundaren Mark Zuckerberg.⁷³ Utställningen *Från folkpark till Facebook*, handlar om att Facebook är den nya mötesplatsen och hur mötesplatser har förändrats från Folkparker fram till Facebook. Facebook är en site där man kan kommunicera med vänner och familj. Man kan skicka meddelanden, chatta, uttrycka sina åsikter, dela med sig av video- och musikklipp, spela spel och mycket mera.

---

66 Kapsel 2004, *Duger jag?*, utställning: *Duger jag?* Tidningsurklipp, *Göteborgsposten*, 2004-04-25

67 Kapsel 2004, *Duger jag?*, utställning: *Duger jag?* Tidningsurklipp, *Aftonbladet, Kropp och hälsa*, 20-21, 2004-09-28

68 http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/nya-dimensioner-med-ljudboken_1413407.svd 2010-06-29

69 <http://www.dn.se/insidan/nar-vadrets-makter-tar-over-1.1052550> 2010-02-26

70 Hägg, *svenskhetens historia*. 683

71 <http://www.dn.se/kultur-noje/rapport-fran-sopornas-rike-1.196690> 2010-12-07

72 <http://www.dn.se/nyheter/nagra-av-de-popularaste-natverken-pa-internet-1.587242> 2010-10-02

73 <http://www.dn.se/kultur-noje/nyheter/halv-miljard-pa-facebook-1.1141186> 2010-07-21

Diskussion och Slutsats

I detta stycket förklarar jag vad jag kommit fram till i min undersökning. Jag kommer att svara på mina frågor och berätta om utvecklingen genom de tre nedslagen och hur historian har spelat roll.

Nu när jag gått igenom alla utställningar och den bakomliggande historiken kan jag se en utveckling i hur utställningar för barn har gjorts. Under 40-talet var den enda aktivitet som barnen var inkluderad i teckningstävlingar och sagostunder i samband med författares utställningar. På 70-talet kan man se en stor förändring. Barnen får vara med och göra utställningarna på museet. Man fokuserar mycket på barns rättigheter och leken hos barn. Under 2000-talet är barnen med i olika projekt som i utställningen *Berättelsen går vidare* 2003 och *Huller om buller* 2000. Andra utställningar är helt skapade av barn och ungdomar så som *Från Folkets hus till Facebook* 2008. Barn får ge respons på utställningar de ser och blir inspirerade till att själva skapa konst i form av teckningar i samband med Lasse Sandbergs utställning 2002. Den största utvecklingen jag ser är mellan 40- och 70-talet. Barnen kommer mer och mer i fokus och blir inkluderade. De ses mer som tänkande individer och är delaktiga. Under 2000-talet fortsätter den utveckling som startade på 70-talet. Museet är till för alla människor i alla åldrar. Det budskapet sänder Värmlands Museum ut på 2000-talet.

I början på 40-talet handlade utställningarna mest om traditioner så som Jul och Påsk. Dessa traditioner lever fortfarande kvar på Värmlands Museum. Även populära barnboksförfattare var och är vanliga utställningar. Andra ämnen som är återkommande på utställningarna genom de tre decennierna är immigration, mottagandet av invandrare och främmande kulturer. Under 40-talet hade andra världskriget stor påverkan och senare på 2000-talet handlar det om att ta emot immigranter från länder i öst. Men också bevarandet av svensk kultur är ett viktigt ämne. Det kan vara bevarandet av berättartraditioner, jul- och påsktraditioner, hantverksmetoder eller historiska händelser så som andra världskriget. Andra ämnen är sådant som barn tycker om till exempel leksaker och godis.

Historian har varit mycket påtaglig när jag har undersökt de olika utställningarna och forskat om historien bakom. Historiska händelser och förändringar i samhället har i allra högsta grad spelat stor roll i framställandet av utställningarna på Värmlands Museum. Många utställningar har blivit inspirerade av historiska händelser så som *IMPI ett Finskt flyktningbarn-1944*, och förändringar i samhället så som utställningen *Från Folkets hus till Facebook* och *Den Magiska manteln*. De flesta av utställningarna har handlat om relevanta

ämnena för tiden andra har, som jag tidigare skrivit, handlat om ämnena som barn tycker mycket om. Att inkludera barnen i museets verksamhet är endast positivt. Barnen kan ge kunskap till vuxna och vice versa.

Tack

Jag skulle vilja tacka Värmlands Museum för att jag fick möjligheten att använda deras arkiv. Jag vill tacka min mentor Susanne Olsson för hjälpen med att välja ämne och allt stöd i min process och tack till Helena Røjder med hjälpen att hitta i arkivet.

Bibliografi

Otryckta källor

Ivarsson, Hjördis, *Svenska Norgehjälpen*. Charlottenberg, 1989

Utställningskapslar i Värmlands Museums Arkiv 1940-1249, 1970-1979, 2000-2009.

www.alfons.se

www.dn.se

www.libris.kb.se

www.filipstad.ifolkmun.se

www.fn.se

www.varmlandsmuseum.se

www.rb.se

www.scb.se

www.svd.se

Tryckta källor

Insulander, Britt-Marie, red., *Värmlands Museum 1839-1989, Värmland Förr och Nu 1989*.

Värmlands Museum, Karlstad 1989.

Hammar, Stina, *Elsa Beskow en biografi*. Albert Bonnier, Stockholm, 1958

Hägg, Göran, *Svenskhetens historia*. Wahlström och Widstrand, Stockholm, 2003

Millbourn, Ingrid, *Barn och museer*. LiberFörlag, Lund, 1982

”Möt sagolika Sandbergs”, *Bok i Värmland*, Nr 2, Region Värmland, 2002

Tarkiainen, Kari, *Finnarnas historia i Sverige 2*. Nordiska Museet, Stockholm, 1993.

Verksamhetsplan 2010, Värmlands Museum, Antagen av styrelsen, 2009-12-11.